

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2023.19.12>

Приймаченко Д. В.

*доктор юридичних наук, професор,
проректор з наукові роботи
Університет митної справи та фінансів*

Новицька Н. Б.

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри приватного права
Державний податковий університет*

Лютіков П. С.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного та приватного права
Університет митної справи та фінансів*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ

Постановка проблеми. Конституція України встановлює, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Головним обов'язком держави є утвердження та забезпечення прав та свобод людини [9].

Захист прав, свобод, інтересів людини може відбуватися через різні механізми юрисдикційних процесів, наприклад, судових процесів, нотаріального процесу. Однак передчасно вести мову про поновлення прав, свобод, інтересів людини, які були порушені, доки рішення, яке і передбачає захист її прав, свобод, інтересів, не виконано. Значна кількість таких рішень підлягають примусовому виконанню. Отже, актуальною є наявність не просто примусового виконання, а саме дієвого виконавчого процесу. У цьому контексті варто говорити, зокрема, про суб'єктів виконавчого провадження, учасників виконавчого провадження [10].

Із прийняттям Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» в національній юрисдикції з'явився новий інститут: Інститут приватних виконавців. Зокрема статтею 1 зазначеного нормативного акту

визначено, що примусове виконання судових рішень і рішень інших органів покладається на органи державної виконавчої служби та на приватних виконавців.

Стан опрацювання цієї проблематики. Необхідно зазначити, що сфера примусового виконання рішень перебуває під пильною увагою вчених адміністративістів. Основна увага вчених спрямовується на дослідження адміністративно-правового статусу державної виконавчої служби та державного виконавця. Розкриттю цього питання присвячено праці С.Я. Фурси, П.В. Макушева, Р.В. Ігоніна, Л. Крупнової, А. Панчишина, разом з тим питання визначення адміністративно-правового статусу приватного виконавця досліджені були фрагментарно.

Метою статті є розкрити особливості адміністративно-правового статусу приватних виконавців.

Виклад основного матеріалу. Дієвість та перспективність запровадження окремого правового інституту приватних виконавців зумовлена багатьма причинами, серед яких визначалась проблема невиконання примусових проваджень, неналежне примусове

виконання, висока корупційна складова під час примусового виконання. Як відзначає Л. Крупнова, паралельне функціонування кількох інститутів примусового виконання сприятиме мінімізації корупційної діяльності в органах державної виконавчої служби, адже замість того, щоб давати хабарі, можна буде звертатися до приватного виконавця [1]. Підтримують цю думку також інші науковці, які зазначають, що перевагами запровадження в Україні інституту приватних виконавців є: покращення якості надання населенню послуг із примусового виконання рішень, виведення процедури примусового виконання рішень на якісно новий рівень, суттєве зменшення бюджетних витрат, збільшення надходження до бюджету за рахунок сплати податків приватними виконавцями, зменшення корупційної складової у системі примусового виконання [2].

Основним завданням даного дослідження є встановлення правових підстав здійснення діяльності приватних виконавців, встановлення обсягу їх прав та обов'язків, порядку набуття та припинення таких прав. Тобто, є необхідність дослідження правового статусу приватного виконавця, як учасника правовідносин в національній юрисдикції.

Із заявленої теми впливає сфера дослідження суспільних відносин, а саме – правовий статус особи, визначеної законом як приватний виконавець. Зокрема, під правовим статусом, як правило, розуміють певну сукупність повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань [3]. В класичній правовій літературі про правовий статус говориться як про систему законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків суб'єкта суспільних відносин [4].

А.В. Панчишин зазначає, що правовий статус є самостійною категорією та характеризується наступними ознаками:

– має універсальний характер, оскільки поширюється на всіх суб'єктів;

– відображає особливості особи та держави як учасників суспільних відносин та ступінь і характер їх взаємодії;

– права та свободи, що складають основу статусу, не можуть реалізовуватись без інших його компонентів – обов'язків та відповідальності;

– забезпечує системність прав, свобод та обов'язків;

– елементи структури є взаємозалежними та взаємодіючими;

– характеризується відносною стабільністю [5].

Інші автори говорять про статус, що це складна, цілісна система, що складається з утворюючих діалектичної єдності статичних і динамічних компонентів. Статичний компонент включає відносно незмінні елементи та взаємозв'язок – внутрішній зміст статусу, є основою для динамічного компонента, який спирається на діяльність суб'єкта та забезпечує процес реалізації – зовнішній прояв внутрішнього змісту статусу [6].

Дослідження понятійного апарату правового статусу як наукової категорії, зумовлене складністю та неоднозначністю підходів щодо встановлення єдиного підходу та проблемами накладання різних правових категорій під час здійснення правочинів. Погоджуємося із думкою А.В. Панчишина, який зазначив, що правовий статус є складною категорією, що характеризується системністю, універсальністю та комплексністю. Вона відіграє надзвичайно важливу роль в організації суспільних відносин, оскільки, шляхом встановлення прав, обов'язків а також гарантій їх реалізації, визначає основоположні принципи взаємодії суб'єктів правовідносин та визначає місце конкретного суб'єкта в суспільстві. Правовий статус характеризується чіткою системністю та стабільністю, що, з одного боку, надає суб'єктам відносин певні гарантії реалізації своїх прав, а, з іншого, запобігає зловживанню наданими їм правами [5].

Переходячи до поняття правового статусу приватних виконавців, зосередимо увагу на

законодавчо встановлених прав та обов'язках даної категорії осіб, вимог щодо набуття статусу приватного виконавця, та інших особливостей діяльності, притаманні виключного даній категорії осіб.

Перш за все, необхідно зазначити, що діяльність приватних виконавців здійснюється з дотриманням принципів: верховенства права; законності; незалежності; справедливості, неупередженості та об'єктивності; обов'язковості виконання рішень; диспозитивності; гласності та відкритості виконавчого провадження та його фіксування технічними засобами; розумності строків виконавчого провадження; співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями, що забезпечує усвідомлення чіткого законодавчого поля та моральних устоїв суспільства, яке прийняло нову інституцію в свої суспільні відносини.

Для того щоб набути правового статусу приватного виконавця суб'єкту праввідносин необхідно виконати ряд спеціальних дій, підтвердити рівень фахової підготовки, дотриматись вимог матеріального забезпечення тощо.

Законодавством визначено окремі вимоги щодо набуття статусу державного виконавця. Зокрема це громадянство. Приватним виконавцем може бути громадянин України. Імперативна правова норма, яка чітко визначає доступ до діяльності в межах національної юрисдикції виключно громадян України.

Встановлюються спеціальні вікові обмеження щодо можливості зайняття даним видом діяльності, а саме приватним виконавцем може бути фізична особа, яка досягла 25 років.

Наступні вимоги до суб'єкта визначеної діяльності стосуються його професійної підготовки. Приватний виконавець повинен мати вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіти державною мовою, мати стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років та скласти відповідний кваліфікаційний іспит.

Крім загальних вимог встановлені окремі, нормативно визначені обмеження до можливості здійснення діяльності приватного виконавця. Так, приватним виконавцем не може бути особа: визнана судом обмеженою у цивільній дієздатності або недієздатною; яка має не зняту або не погашену в установленому законом порядку судимість; яка вчинила корупційне правопорушення або порушення, пов'язане з корупцією, – протягом трьох років з дня вчинення; якій за порушення вимог законодавства анульовано свідоцтво про право на зайняття нотаріальною чи адвокатською діяльністю або діяльністю арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), яку позбавлено права на здійснення діяльності приватного виконавця, – протягом трьох років з дня прийняття відповідного рішення; звільнена з посади судді, прокурора, працівника правоохоронного органу, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування у зв'язку з притягненням до дисциплінарної відповідальності, – протягом трьох років з дня звільнення.

Приватний виконавець є суб'єктом незалежної професійної діяльності. Дане положення чинного законодавства визначає особливий статус приватного виконавця, чим вирізняє його від загального поняття приватний підприємець. Відповідно необхідно розуміти, що основним завданням приватного виконавця є не отримання доходу а виконання обов'язку щодо примусового виконання рішень.

Не можемо погодитись із думкою окремих науковців, як зазначають, що є підстави говорити про подвійний статус приватного виконавця, який обумовлює можливість віднести його до особи, яка під час примусового виконання рішень діє як службова особа [7]. Більше того А. Волкова, говорить, що термін «приватний» не може застосовуватися до суб'єкта, наділеного державою функцією примусового виконання рішень юрисдикційних органів, для реалізації якої вони, зокрема,

мають владні повноваження щодо розпорядження чужим майном без згоди власників цього майна (боржників) [8]. Категорія осіб «приватний виконавець» має спеціальний статус. Вони наділені певними правами та обов'язками, їм передається виключне право на здійснення примусового виконання рішень уповноваженого органу. В той же час вони не є суб'єктами правовідносин, визначених категорією службової особи, що по своїй суті відносить їх до категорії державних службовців та зобов'язує їх дотримуватись норм чинного законодавства, щодо встановлених обмежень в правах державних службовців. Саме цим поняттям – приватний виконавець – законодавець визначив окрему категорію суб'єктів правовідносин із спеціальним правовим статусом.

Чинними нормативними актами встановлені спеціальні обмеження для приватних виконавців. Під час здійснення своєї діяльності, приватний виконавець обмежений в широкому виборі додаткових видів отримання доходу. Так, нормою права визначено, що приватний виконавець під час здійснення своєї діяльності не може займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), інструкторської та суддівської практики із спорту та роботи в органах Асоціації приватних виконавців України) або підприємницькою діяльністю.

Якщо особа відповідає всім вимогам, які визначені чинним законодавством до статусу приватного виконавця, вона повинна скласти кваліфікаційний іспит, отримати відповідне посвідчення та виконати ряд інших особливих умов. А саме, забезпечити належне облаштування офісу приватного виконавця, відповідно до вимог, які висуваються до такого офісу. Обрати виконавчий округ, на території якого приватний виконавець має намір здійснювати діяльність. Укласти договір страхування цивільно-правової відповідальності приватного виконавця. Заклучити

цивільно-правові угоди із помічниками приватного виконавця. Відомості про здійснення зазначених заходів подаються до державного органу – Міністерства юстиції України, для внесення приватного виконавця до єдиного державного реєстру. Виключно, після внесення приватного виконавця до зазначеного реєстру Міністерства юстиції України можна розпочинати свою професійну діяльність.

До приватних виконавців ставиться додаткова вимога постійно підвищувати свій професійний рівень, підвищувати кваліфікацію. За для контролю за професійним рівнем приватних виконавців встановлюється обов'язковий кваліфікаційний іспит, який проводиться раз в п'ять років.

Діяльність приватних виконавців є підконтрольною. Право контролю за діяльністю приватних виконавців надано Міністерству юстиції України як спеціалізованому державному органу із питань та в порядку визначених чинним законодавством та недержавним органом – спеціальним органом Асоціації приватних виконавців із питань дотримання Кодексу професійної етики приватного виконавця, рішень Ради приватних виконавців України та з'їзду приватних виконавців України, пов'язаних із діяльністю приватних виконавців.

Правовідносини за участю приватного виконавця за своєю структурою складні, адже вони є багатоаспектними, включають в своїй природі діяльність різних суб'єктів. Серед яких можна визначити: по-перше, це боржник, на якого направлена дія приватного виконавця; по друге, це орган, рішення якого виконує приватний виконавець; по третє, це позивач, права кого поновлює приватний виконавець; по четверте, це особи, які можуть бути задіяні в процедуру примусового виконання; по п'яте, це спеціально уповноважені органи що здійснюють контроль за діяльністю приватних виконавців.

Саме наявність складного механізму взаємозв'язків різних категорій суб'єктів правовідносин, створюють специфічні, складні

умови нормативно врегульованих суспільних відносин, якими визначається правовий статус приватного виконавця.

Висновок. Особливістю правового статусу приватних виконавців є визначена окремим статусом, щодо можливості зайняття зазначеним видом діяльності. Так, специфікою правового статусу є необхідність набуття можливості – набуття професійних якостей, стажу роботи, відповідної фахової підготовки. Окрім цього, до вимог для заняття діяльністю приватного виконавця є необхідність мате-

ріального забезпечення цієї діяльності ще до отримання дозволу на початок зазначеної діяльності. Тобто, для початку заняття професійною діяльністю приватного виконавця необхідні певні активи, які дадуть можливість необхідним чином обладнати офіс приватного виконавця відповідно встановлених вимог.

Правовий статус приватного виконавця визначений тим правовим полем, яке дає можливість належним чином забезпечити всі необхідні чинники забезпечення належного виконання діяльності приватних виконавців.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню правового становища приватних виконавців і з'ясуванні їх ролі та місця у правовідносинах з примусового виконання юрисдикційних рішень.

Доведено, що правовідносини за участю приватного виконавця за своєю структурою складні, адже вони є багатоаспектними, включають в своїй природі діяльність різних суб'єктів. Серед яких можна визначити: по-перше, це боржник, на якого направлена дія приватного виконавця; по друге, це орган, рішення якого виконує приватний виконавець; по третє, це позивач, права кого поновлює приватний виконавець; по четверте, це особи, які можуть бути задіяні в процедуру примусового виконання; по п'яте, це спеціально уповноважені органи що здійснюють контроль за діяльністю приватних виконавців.

Саме наявність складного механізму взаємозв'язків різних категорій суб'єктів правовідносин, створюють специфічні, складні умови нормативно врегульованих суспільних відносин, якими визначається правовий статус приватного виконавця.

Провівши дослідження авторами зроблено висновок, що особливістю правового статусу приватних виконавців є визначена окремим статусом, щодо можливості зайняття зазначеним видом діяльності. Так, специфікою правового статусу є необхідність набуття можливості – набуття професійних якостей, стажу роботи, відповідної фахової підготовки. Окрім цього, до вимог для заняття діяльністю приватного виконавця є необхідність матеріального забезпечення цієї діяльності ще до отримання дозволу на початок зазначеної діяльності. Тобто, для початку заняття професійною діяльністю приватного виконавця необхідні певні активи, які дадуть можливість необхідним чином обладнати офіс приватного виконавця відповідно встановлених вимог.

Правовий статус приватного виконавця визначений тим правовим полем, яке дає можливість належним чином забезпечити всі необхідні чинники забезпечення належного виконання діяльності приватних виконавців.

Ключові слова: приватні виконавці, адміністративно-правовий статус, виконання судових рішень, виконавче провадження, правове регулювання, примусове виконання, судовий контроль.

Pryimachenko D. V., Novytska N. B., Liutikov P. S. Administrative and legal status of private performers

Summary

The article is devoted to researching the legal position of private executors and clarifying their role and place in legal relations for the enforcement of jurisdictional decisions.

It has been proven that legal relations involving a private executor are complex in their structure, because they are multi-faceted and include in their nature the activities of various subjects. Among

which can be defined: firstly, it is the debtor to whom the action of the private executor is directed; secondly, it is a body whose decision is executed by a private executor; thirdly, this is the plaintiff, whose rights are renewed by the private executor; fourthly, these are persons who may be involved in the enforcement procedure; fifthly, these are specially authorized bodies that control the activities of private contractors.

It is the presence of a complex mechanism of relationships between different categories of subjects of legal relations that creates specific, complex conditions of normatively regulated social relations, which determine the legal status of a private performer.

After conducting research, the authors concluded that a special feature of the legal status of private performers is a separate status regarding the possibility of employment in the specified type of activity. Thus, the specificity of legal status is the need to acquire the opportunity – the acquisition of professional qualities, work experience, appropriate professional training. In addition, the requirements for engaging in the activities of a private performer include the need for financial support for this activity even before obtaining permission to start the specified activity. That is, in order to start the professional activity of a private executor, certain assets are necessary, which will make it possible to equip the office of a private executor in the necessary manner in accordance with the established requirements.

The legal status of a private executor is determined by the legal field that makes it possible to properly ensure all the necessary factors for ensuring the proper performance of the activities of private executors.

Key words: private executors, administrative and legal status, execution of court decisions, executive proceedings, legal regulation, enforcement, judicial control.

Список використаних джерел:

1. Крупнова Л. Правовий статус приватних виконавців у системі виконавчого провадження. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 4(16). URL: <http://www.chasopysnaru.gov.ua/chasopys/ua/pdf/4-2017/krupnova.pdf>
2. Сайко Л. Ю. Правові аспекти запровадження інституту приватних виконавців в Україні. *Молодий вчений*. 2015. № 5(20). С. 75–78.
3. Угровецький О. П. Система оподаткування в Україні: становлення, адміністрування, реформування : монографія. Х. : Золота миля, 2009. 326 с.
4. Теорія держави і права: академічний курс : підручник / Н. М. Оніщенко, О. В. Зайчук. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 366.
5. Панчишин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.
6. Ковалів М. В. Адміністративно-правовий статус судді. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2021. № 3. С. 101–107.
7. Загоруй Л. Особливості правового статусу приватного виконавця. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. 2(94). С. 211–221.
8. Волков А. Виконавця має бути єдиним, без поділу на державного чи приватного. URL: <http://yurgazeta.com>
10. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 12.10.2022).
11. Сергієнко Н. До проблеми правового статусу органів державної виконавчої служби та виконавців. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 65–69.